

Celebritatea unei femei frumoase*

Cum poate deveni *un eveniment* acum, în acest veac, apariția unei cărți?... Așa percepoem noi, băcăuanii cu ceva școală, apariția *ediției anastatice* a **Dicționar(ului) geografic al județului Bacău**, lucrare premiată de Societatea Geografică Română în 1892, semnată de Ortensia Racoviță. Super-elegantă și, parcă, sfidătoare, sobră, riguroasă și neașteptată, tipărită la Editura Bibliotecii „C. Sturdza” Bacău la propria aniversare (i-aș zice Bibliotecă Princiară), această carte, de circa șase sute de pagini, este oglinda ținutului nostru de la interferența veacurilor XIX-XX, așezată în fața noastră, cu toate cele vreo două mii cinci sute de repere topice (sate, târguri, orașe, comune etc.), privite istoric, economic, etnografic și geografic de către profesoara care, la 28 de ani, era premiata de Academia Română printr-o comisie de prestigiu, alcătuită din G. I. Lahovari, Gr. Tocilescu, M. Brătîla. Descrierile, narațiunile istorice, tabelele și statisticele, indicele și extrasele, toate la un loc, respiră un aer academic de mare ținută, împreună cu *Precuvântarea* autoarei ce indică sursele și modalitățile de lucru. *Extractul Procesului-verbal privind lucrările puse la concurs* face dovada rigoarei cu care se lucra pentru alcătuirea *Dicționarului Geografic al României*.

Studiul introductiv al lui Adrian Jicu, lector dr., director al Bibliotecii „C. Sturdza”, oferă, competent și expresiv, în stilu-i recognoscibil, toate informațiile celor care sunt mai puțin familiarizați cu biografia lui Al. Odobescu, fiul colonelului Ion Odobescu, comandant al oștirii la mijlocul veacului trecut, ori cu interacțiunea instituțiilor cultural-literare și științifice de la mijlocul veacului trecut.

Ne rezervăm evaluările științifice și compoziționale ale cărții, pentru paginile de mai jos. Acum, grație informațiilor din prefața cărții, din presa locală, dar și din nelipsita *Istorie*

a literaturii... de G. Călinescu, ne vom împropăta informațiile despre eruditul, aristocraticul spirit și talentatul scriitor Al. Odobescu, academician, șef de consulat și profesor de arheologie, autorul unui studiu despre *Tezaurul de la Pietroasa* și al eseului *Preudokinegetikos*. S-a întâmplat ca în biografia acestui domn rafinat și elitist, soțul nepoatei unui cunoscut general rus – Sașa Odobescu, să apară o profesoară de geografie, mai tânără cu treizeci de ani decât Alexandru Odobescu, Hortensia Racoviță, fostă, după tată, Keminger, devenită, ca elevă, soția cunoscutului scriitor Al. Davila, iar mai apoi a unui domn Racoviță, fost într-o vreme secretarul lui Titu Maiorescu. De la Al. Davila și G. Călinescu, prin intermediul lui Adrian Jicu, aflăm că Charles Keminger s-ar fi născut la Eger în Boemia și apare ca medic la Iași în 1828. Aici va avea trei copii, dintre care Théodore este tatăl Hortensiei, ce va face studii la Munchen și Baden, de drept și de agronomie. El devine inginer al statului în 1859, la decizia lui Grigore Ghica. Dovedind competență și seriozitate, este angajat de boierul Nicolae Ghica la moșia Comănești (Bacău), căruia îi va construi o casă și un parc cu sere de tip modern. Ajunge și subprefect și adjunct la Cancelaria Bistrița de Sus, unde, cândva, a lucrat și Matei Eminescu, fratele Poetului Eminescu, care avea licență de inginer la Praga. Théodore va avea șase copii. Ortensia s-a născut în 1864, la Comănești. Părinții circulă, cu slujbele, între Comănești, Bacău, Mărășești și Tecuci. Ortensia ajunge elevă la secția normală de la Azilul „Elena Doamna” din București, unde va avea ca profesor de franceză pe Al. Davila, căruia îi va deveni soție și, după un mariaj încheiat în 1888, vor apărea doi copii (Carol avea 17 ani în 1886, iar Tudor 15 ani în 1889); primul face carieră politică, ajungând ambasador, iar al doilea se dedică fotbalului, întemeind prima

echipă de fotbal la noi – Olympia București.

...După 1890, Ortensia Racoviță îl cunoaște pe directorul Școlii Normale Superioare din București, Al. Odobescu. Frumoasă și seducătoare, va începe o relație care, și datorită unor alte împrejurări, îl va pierde pe Al. O. Proiectat în mari încercături financiare, rafinat și generos în cheltuieli, tot la București, dar mai ales la Societatea de Arheologie să achite datoriile, rasatul bărbat nu mai găsește ieșire, chiar dacă și soția legitimă îl proteja, sau îl tolera. Presa vremii, câinele de pază al moralității și legalității, a avut, desigur, rolul ei. Au lovit, chiar la țintă sensibilă, Constantin Bacalbașa, dezvăluind într-un necrolog cum a dispărut academicianul sexagenar: „Odobescu a murit servitor devotat al pasiunilor care au clocotit întotdeauna în firea sa.” Au ieșit la iveală atât pasiunea și gelozia pentru Ortensia, dar și dependența de morfină a lui Odobescu. Caragiale, răutăcios, ca și altădată, va vorbi despre „amantul ridicol și batjocoritor”. Anghel Demetriade dezvăluie totul printr-o scrisoare; era apropiat de scriitor. Repede comentatorii s-au gândit la cazuri parțial asemănătoare: Veronica Micle – Mihai Eminescu, Natalia Negru – Șt. O. Iosif – D. Anghel.

*

Personalitate accentuată, Ortensia Racoviță, să nu ignorăm, venea dintr-o familie cu puternice tradiții de cercetare, studiu și activitate științifică. Desigur, cum insistau și contemporanii, era inteligentă, frumoasă și ambițioasă.

Cartea sa, **Dicționar geografic al județului Bacău**, a izvorât din cele mai temeinice izvoare posibile atunci și a fost stimulată de „dragostea ce tot omul are către pământul

Celebritatea unei femei frumoase

său de naștere“, căci a fost „Născută, crescută și alintată din copilărie în ținutul Bacăului“; în lista resurselor evocate în *Precuvântare* sunt nume de rang înalt în domeniu: Dimitrie Cantemir, Cobălcescu, M. Kogălniceanu, Th. Codrescu, B. P. Hasdeu, Paul din Alep, Șincai, Gr. Tocilescu, V. A. Urechie, A. Xenopol și actele, care trecuseră proba timpului; pe lângă acestea, a avut la îndemână, rapoarte oficiale „relative la populație, la serviciul sanitar, la armată, la culte și instrucțiune, la economia rurală a comunelor, la producțiune, la justiție, la drumuri, la distanțele chilometrice dintre comune“, dar și „informațiile ce ni s-au dat din localitate“, „osebit de cunoștințele ce am avut culese despre locurile ce descriu“. *Precuvântarea* are un impresionant motto din *Infernul* lui Dante. În *Extractul din Procesul-verbal asupra lucrărilor din concurs* se vorbește de „peste 2500 numiri topice“, de faptul că „descrierea comunelor, satelor este foarte larg făcută și însoțită de tabele statistice de cel mai mare interes, atât în privința etnografiei cât și asupra economiei rurale și a producțiunii agricole și industriale. Descrierea județului (care ocupă 75 pagini) și a orașelor Bacău și Tg. Ocna este ireproșabilă, mai ales în partea etnografică și istorică, în care autorul are o perfectă conștiință și un studiu aprofundat asupra materiei, dând chiar detalii aproape inedite...“

Nu putem nega faptul că, pentru unii dintre noi, chiar limbajul riguros, sobru, științific de fapt, are mari ecouri afective, căci sunt descrise comunitățile în care au trăit bunicii și străbunicii noștri pe la începutul veacului trecut. Fatalmente, gândurile zboară la situația de azi, dar renunțăm la acest comentariu din motive conjuncturale. Iată imaginea satului nostru natal – *Berbinceni*: „sat (plasa Siretu-de-Sus) și reședința comunei cu același nume, situat pe

pârâul Odobul. Biserici sunt 2: una clădită din vechime de călugări, acum în stare de ruină, care a fost schit, și alta înființată la 1881 de locuitori, cu un preot și dascăl. Se găsesc două cârciumi. Capi de familie sunt 84 și suflete 360. Animale sunt: 28 cai, 297 vite cornute, 68 porci și 16 capre“ (p. 127). Satul *Fundeni*, din aceeași comună, apare așa: „sat (plasa Siretu-de-Sus) al Comunei Berbinceni, situat pe dealul Dumbrăvățu. Are o biserică fondată de preotul Banu și de locuitori, la 1830, cu un preot și un cântăreț; sunt 2 cârciumi. Capi de familie sunt 84, suflete 337. Animale se numără: 32 cai, 244 vite cornute, 44 porci și 2 capre. O moșie cu numele de *Fundeni* de pe teritoriul Comunei Berbinceni aparține, în parte, lui Costache Davidescu și altă parte locuitorilor răzeși. Cu timpul, o parte a moșiei lui D. Velisar a ajuns în proprietatea nepotului Const. Velisar, care a avut zece copii, toți cu școală. Este vorba de vreo 65 fâlci de moșie, care aparținuseră Saftei (fostă Iorașcu) și D. Velisar, soțul ei (vezi și monografia lui Ion Roșu, *Legendă și adevăr în biografia lui M. Eminescu, Originile*, Ed. Cartea Românească, 1989, pp. 192-193).

Spicuim informații despre *satul Secuieni*: reședință de comună, de plasă și judecătoreie de pace; așezat pe dreapta pârâului Valea-Mare; tradiția spune că Secuienii datează din timpul lui Ștefan cel Mare, iar numele i-ar veni de la un secuî împrietărit acolo de Ștefan. Are o școală și o biserică de lemn făcută de locuitori la 1790, o cârciumă și casele proprietății. Această comună e alcătuită din 4 cătune: Baloșeni, Câmpeni, Secuieni și Valea-Mare. Are o școală mixtă, care funcționează din 1866 și este întreținută într-un local de bârne.

Spicuim informații despre *orașul Bacău*: Începutul acestui târg e sub semnul legendei. D. Cantemir

îl situează pe o insulă a orașului Bistrița. Părțile mărginașe de la est și nord sunt supuse la revărsări ale râului Bistrița; mai ales prin Bărnat și Negel. În vechime, orașul a fost scaunul unei episcopii catolice cu titlul *Episcopus Bacovensis*, care a fost creată în locul celei de la Siret în anul 1401. Voievodul Alexandru cel Bun (1401-1433) locuia deseori în acest târg. B. P. Hasdeu vorbește despre *Episcopia catolică* de la Bacău. Aici, cândva, era o puternică vamă, căci târgul era oraș de hotar pentru Muntenia, dar și pentru Transilvania. La un moment dat era capitală a două ținuturi: Bacăul și Troțușul. În acest ținut au fost confruntări armate pentru domnie între Gheorghe Ștefan și Vasile Lupu. La Bacău, consemnează și Ortensia Racoviță, „S-a născut ilustrul nostru poet Vasile Alecsandri, în anul 1821, luna iulie, prima zi.“

Consemnăm și că tot atunci, odată cu premiarea cărții d-nei Ortensia Racoviță, au fost premiate, dar netipărite, dicționare geografice ale județelor Botoșani, Dolj, Ialomița, Neamț, R-Sărat, Tecuci și Teleorman.

Regretăm faptul că profesoara de geografie Ortansa Racoviță nu aflase că, la Fundeni-Secuieni, a fost o soră a Ralucăi Eminovici-Iurașcu, drept soție a lui Dimitrie Velisar. Poetul era revizor școlar la Vaslui.

*

Cât privește drama din finalul vieții cărturarului-scriitor Alexandru Odobescu, de la care au rămas câteva scrieri de valoare, nu putem consemna decât că și creatorii sunt oameni. Am evocat mereu niște cuvinte ale lui rămase proverbiale: *Școală dragă, în tine ne este speranța!* Sunt atât de actuale și azi...

Grigore CODRESCU

* Ortensia Racoviță, *Dicționar geografic al județului Bacău*, Ed. Bibliotecii „C. Sturdza“, Bacău